

Rolnummer 4469
Arrest nr. 61/2009 van 25 maart 2009

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, gesteld door het Hof van Beroep te Luik.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en M. Bossuyt, en de rechters P. Martens, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

*   *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij arrest van 14 mei 2008 in zake Calogero Falcone tegen Léonore Herrera, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 22 mei 2008, heeft het Hof van Beroep te Luik de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, in zoverre het van toepassing is wanneer er meer dan één vordering tot echtscheiding is, op de dag waarop de eerste is ingesteld, zonder dat een hervatting van de echtelijke samenwerking tussen de procedures of de rechtsvorderingen in aanmerking dient te worden genomen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat de patrimoniale gevolgen van de echtscheiding tussen de partijen, volgens die interpretatie, noodzakelijkerwijs zouden worden vastgesteld op de datum van de eerste vordering voor alle echtgenoten, terwijl de enen hebben besloten om het samenleven en een patrimoniale samenwerking te hervatten, wat de toepassing van de regels van het primaire stelsel inhoudt, terwijl de anderen een dergelijke samenwerking hebben uitgesloten met de bedoeling zich te onttrekken aan de regels van het primaire stelsel ? ».

Memories en memories van antwoord zijn ingediend door :

- Calogero Falcone, wonende te 4460 Grâce-Hollogne, rue Mathieu de Lexhy 94 ;
- de Ministerraad.

Op de openbare terechtzitting van 14 januari 2009 :

- zijn verschenen :
  - . Mr. F. Vandevoorde, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. A. Bernard, advocaat bij de balie te Luik, voor Calogero Falcone;
  - . Mr. J. Bourtembourg, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en L. Lavrysen verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeskil*

Na een huwelijk dat op 3 september 1983 onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen is gesloten, stelt één van de echtgenoten, Calogero Falcone, op 12 november 1993 een vordering tot echtscheiding in op basis van het vroegere artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek. Volgens de verwijzende rechter hebben de echtgenoten het samenleven hervat. Een nieuwe vordering tot echtscheiding wordt op 18 december 1997 door dezelfde echtgenoot ingesteld. Naar luid van artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek dient tot op de datum van de dag waarop de vordering tot echtscheiding is ingesteld en, wanneer er meer dan één vordering is, tot

op de dag waarop de eerste is ingesteld – ongeacht of zij werd toegewezen of niet – te worden teruggewerkt wat de goederen van de echtgenoten betreft. De appellant voor het verwijzende rechtcollege, Calogero Falcone, is van mening dat het de datum van 12 november 1993 is die in aanmerking dient te worden genomen om de gevolgen met betrekking tot de goederen van de gewezen echtgenoten te bepalen, hetgeen Léonore Herrera, de geïntimeerde, betwist.

Het Hof van Beroep te Luik, dat oordeelt dat artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek duidelijk is, vraagt zich echter af of het behoud van een patrimoniale samenwerking tussen de echtgenoten een invloed kan hebben op de aanvangsdatum van de gevolgen van de echtscheiding wat de goederen betreft. Het oordeelt bovendien dat de vordering en de rechtsvordering niet met elkaar mogen worden verward : de vordering is, volgens het Hof van Beroep te Luik, de uitoefening van de rechtsvordering door de partij die een aanspraak voor de rechter brengt. Aldus kan volgens het Hof van Beroep te Luik worden aangenomen dat twee vorderingen vanuit procedureel oogpunt los van elkaar worden behandeld, zonder dat die vaststelling de toepassing van artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek tenietdoet.

Het Hof van Beroep te Luik vraagt zich af of er een onverantwoord verschil in behandeling bestaat, wat de patrimoniale gevolgen betreft, voor de echtparen die op eenzelfde datum een vordering tot echtscheiding instellen en van wie de enen beslissen om het samenleven en een patrimoniale samenwerking te hervatten en de anderen beslissen om gescheiden te blijven. Dat is de reden waarom het Hof van Beroep te Luik aan het Hof de hiervoor weergegeven prejudiciële vraag heeft gesteld.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van Calogero Falcone

A.1.1. De appellant voor de verwijzende rechter voert aan dat het Hof van Beroep te Luik, door zich tot het Grondwettelijk Hof te richten, uit het oog is verloren dat de partijen de vrije beschikking hebben over de in het geding zijnde patrimoniale rechten, waarvan zij dus gebruik kunnen maken zoals zij willen. De patrimoniale gevolgen die het Hof van Beroep in zijn arrest van 14 mei 2008 vermeldt, behoren niet tot het openbaar domein. In dergelijke omstandigheden is er voor geen enkele discriminatie ruimte. De vraag rijst of de gestelde vraag ontvankelijk is.

Calogero Falcone is van mening dat het volstrekt mogelijk is dat het Hof van Beroep, dat gewag maakt van een hervatting van het samenleven, ertoe wordt gebracht een beslissing te nemen die onbestaanbaar is met de in kracht van gewijsde gegane beslissing van de tweede kamer. De vraag rijst of er geen aanleiding is om de beslissing te rectificeren.

A.1.2. In antwoord op de door de Ministerraad ingediende memorie is Calogero Falcone van mening dat die memorie juridisch aanvaardbaar is, maar betrekking heeft op een feitelijke situatie die niet de werkelijke situatie is. De appellant stelt immers dat er slechts één rechtsvordering is aangezien beide zaken zijn samengevoegd. Bijgevolg is hij van mening dat het Hof van Beroep een uitstekende vraag heeft gesteld die echter niet met de elementen van het dossier overeenstemt.

Standpunt van de Ministerraad

A.2.1. Na te hebben opgemerkt, enerzijds, dat de bewoordingen van artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek duidelijk zijn en, anderzijds, dat de rechtsvordering dient te worden onderscheiden van de vordering, die de procedurele inwerkingstelling van de rechtsvordering is, beschouwd als zijnde het recht om een zaak bij een rechter aanhangig te maken, stelt de Ministerraad vast dat het Hof van Beroep te Luik kennis neemt van de door het Hof van Cassatie aangehouden interpretatie met betrekking tot artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, maar dat het Hof van Beroep zich dan ook afvraagt of die interpretatie, die tot gevolg heeft dat de echtgenoten die na een eerste vordering tot echtscheiding hebben besloten het samenleven en een

patrimoniale samenwerking te hervatten, en de anderen, op dezelfde wijze worden behandeld, niet tot een schending van de in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vervatte gelijkheidsregel leidt.

De bepaling heeft, volgens de in het geding zijnde interpretatie, onbetwistbaar tot gevolg dat alle echtparen voor wie meerdere vorderingen tot echtscheiding zijn ingesteld, op dezelfde wijze worden behandeld. De vraag kan echter worden gesteld of het door de verwijzende rechter voorgestelde onderscheid tussen de echtgenoten die « veeleer in ruimere mate » en diegenen die « veeleer in mindere mate » hebben besloten de samenwerking te hervatten (wetende dat zij allen per hypothese een vordering tot echtscheiding voor de rechtbanken hangende zouden hebben gelaten) wel degelijk objectief is, temeer daar het voornemen om de samenwerking te hervatten meestal asymmetrisch zal zijn geweest binnen een echtpaar van wie de echtscheiding zal moeten worden uitgesproken. Daarbij komt nog dat het de Ministerraad niet duidelijk is over welke categorie van echtparen kan worden gezegd dat zij « bevoordeeld » is en over welke categorie kan worden gezegd dat zij « benadeeld » zou zijn, door wat slechts een procedureregulering is.

Die identieke behandeling van alle echtparen zou in elk geval zijn verantwoord door de objectieve redenen om het ogenblik waarop tussen de echtgenoten een klimaat van vermogensrechtelijke verdenking ontstaat, zo dicht mogelijk af te bakenen en om bijzondere gevolgen voor bepaalde echtparen vast te stellen naar gelang van de bijzondere kenmerken van hun situatie, en met name van een eventuele hervatting van de samenwerking na een eerste vordering, en kan noch als onwettig, noch als onredelijk, noch als onevenredig worden beschouwd.

Het Hof van Cassatie legt wel degelijk de verplichting op de gevolgen van de echtscheiding tot op de datum van de eerste vordering te laten terugwerken, zelfs indien het om een onderscheiden procedure gaat die op een verschillende rechtsgrond is ingesteld, maar oordeelt daarentegen dat er pas meer dan één vordering is wanneer « vorderingen tot echtscheiding tegelijkertijd bestaan ».

Met andere woorden, indien twee echtgenoten, na een eerste vordering tot echtscheiding, beslissen hun patrimoniale samenwerking te hervatten en de ingestelde vordering intrekken, kunnen de gevolgen van een latere vordering tot echtscheiding die zou worden toegewezen, niet terugwerken tot het instellen van de eerste vordering. Indien twee echtgenoten daarentegen, na een eerste vordering, een bepaalde patrimoniale samenwerking hervatten, maar daarbij tevens een vordering tot echtscheiding bij de griffie van een rechtbank hangende laten, kan moeilijk worden beweerd dat elke verdenking tussen hen is vervallen.

A.2.2. In de tweede plaats kunnen de echtgenoten zelf afwijken van de in de wet bedoelde datum en de ontbinding van hun huwelijksvermogensstelsel uitstellen tot het begin van hun feitelijke scheiding of zelfs daarvoor.

A.2.3. In de derde plaats, ten slotte, maakt het vierde lid van artikel 1278 het de rechter mogelijk sommige goederen die zijn verworven of sommige schulden die zijn aangegaan, zoals beroepsinkomsten of een erfenis, die sedert de feitelijke scheiding wegens uitzonderlijke omstandigheden zijn verkregen, van de vereffening uit te sluiten.

De gevolgen van de regel, die op algemene en abstracte wijze wordt toegepast op alle echtparen voor wie meerdere vorderingen tot echtscheiding zijn ingesteld, kunnen bijgevolg niet als onevenredig worden beschouwd.

A.2.4. Subsidiair is de Ministerraad van mening dat, mocht het Grondwettelijk Hof het discriminerend achten dat echtparen die meerdere vorderingen tot echtscheiding hebben ingesteld, op dezelfde wijze worden behandeld, toch zou moeten worden vastgesteld dat artikel 1278 van het Gerechtelijk Wetboek daarentegen als grondwettig zou moeten worden beoordeeld, op grond van de door het Hof van Beroep te Luik in zijn arrest van 11 juni 2002 gegeven omgekeerde interpretatie.

- B -

B.1. Artikel 1278 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals het is gewijzigd bij artikel 19 van de wet van 30 juni 1994 « houdende wijziging van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek en van de bepalingen betreffende de procedures van echtscheiding » bepaalt :

« Het vonnis of arrest waarbij de echtscheiding wordt uitgesproken, heeft ten aanzien van de persoon van de echtgenoten gevolg vanaf de dag waarop de beslissing in kracht van gewijsde is getreden, en heeft ten aanzien van derden zijn gevolgen vanaf de dag van de overschrijving.

Ten aanzien van de echtgenoten, wat hun goederen betreft, werkt het terug tot op de dag waarop de vordering is ingesteld en, wanneer er meer dan één vordering is, tot op de dag waarop de eerste is ingesteld, ongeacht of zij werd toegewezen of niet.

Ingeval een van de echtgenoten overlijdt voor de echtscheiding is overgeschreven doch nadat het vonnis waarbij de echtscheiding is uitgesproken in kracht van gewijsde is gegaan, worden de echtgenoten tegenover derden als uit de echt gescheiden beschouwd, onder de opschortende voorwaarde van overschrijving overeenkomstig artikel 1275.

De rechtbank kan, op vordering van één van de echtgenoten, indien zij dit wegens uitzonderlijke omstandigheden die eigen zijn aan de zaak, billijk acht, in het vonnis waarbij de echtscheiding wordt uitgesproken, beslissen dat bij de vereffening van de gemeenschap geen rekening zal worden gehouden met sommige goederen die zijn verworven of met sommige schulden die zijn aangegaan sedert het tijdstip dat de echtgenoten feitelijk gescheiden leefden.

De partijen kunnen dergelijke vordering ook instellen in de loop van de vereffening van de gemeenschap ».

B.2.1. Uit het tweede lid van de voormelde bepaling vloeit voort dat wanneer twee vorderingen tot echtscheiding tegelijkertijd bestaan, het vanaf de datum van het instellen van de eerste vordering is dat de patrimoniale gevolgen van de echtscheiding ten aanzien van de echtgenoten een aanvang nemen. Het volstaat dat één vordering tot echtscheiding is ingesteld, zonder dat zij is voortgezet en zelfs indien zij niet is toegewezen, opdat de patrimoniale gevolgen van de echtscheiding, die later zijn uitgesproken naar aanleiding van een andere vordering of van een tegenvordering die voor dezelfde rechtbank of voor een andere rechtbank is ingesteld, van rechtswege terugwerken tot op de dag van de eerste vordering.

B.2.2. Die wijziging van het tweede lid van artikel 1278 van het Gerechtelijk Wetboek bij de voormelde wet van 30 juni 1994 is, volgens de parlementaire voorbereiding, als volgt verantwoord :

« Om elke betwisting te voorkomen omtrent de datum waarop de rechterlijke uitspraak ten aanzien van de goederen van de echtgenoten terugwerkt, is bepaald dat, ingeval er meer dan één vordering is ingesteld, die uitspraak gevolg heeft vanaf de dag waarop de eerste vordering is ingesteld, ongeacht of die eerste vordering al dan niet is toegewezen.

Vanaf dat moment immers is er tussen de echtgenoten een klimaat van `vermogensrechtelijke verdenking´ ontstaan, dat in feite de *ratio legis* van die terugwerking is » (*Parl. St.*, Kamer, 1991-1992, nr. 545/1, pp. 10 en 84).

B.3. De prejudiciële vraag heeft enkel betrekking op het tweede lid van de voormelde bepaling. Bovendien blijkt uit de motivering van de verwijzingsbeslissing dat, ook al hebben de partijen het samenleven hervat, de scheidende echtgenoten zich niet in die zin met elkaar zouden hebben verzoend dat, volgens artikel 1284 van het Gerechtelijk Wetboek, opgeheven bij de wet van 27 april 2007, de verzoening van de echtgenoten de rechtsvordering deed vervallen.

Het Hof beperkt zijn toetsing van de in het geding zijnde bepaling tot het geval dat aldus door de verwijzende rechter aan het Hof is voorgelegd, namelijk dat met betrekking tot twee echtgenoten die zich niet met elkaar hebben verzoend in de zin van het vroegere artikel 1284 van het Gerechtelijk Wetboek, maar het samenleven hebben hervat.

De verwijzende rechter neemt kennis van de interpretatie die het Hof van Cassatie aan het artikel 1278 van het Gerechtelijk Wetboek geeft (Cass, 24 februari 2005, *Arr. Cass.*, 2005, nr. 116) volgens welke de patrimoniale gevolgen van de echtscheiding, indien er meerdere vorderingen tot echtscheiding tegelijkertijd bestaan, tot op de dag van de eerste vordering terugwerken, zelfs indien de echtgenoten, na het instellen van de oorspronkelijke hoofdvordering, gedurende een bepaalde tijd het samenleven hebben hervat. De verwijzende rechter vraagt het Hof of die interpretatie, die tot gevolg heeft dat de echtgenoten die na een eerste vordering tot echtscheiding hebben besloten het samenleven en een patrimoniale samenwerking te hervatten en de echtgenoten die dat niet hebben gedaan, op dezelfde wijze worden behandeld, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt.

B.4.1. Door de in het geding zijnde bepaling worden alle echtparen op identieke wijze behandeld, wat de aanvangsdatum van de patrimoniale gevolgen van een echtscheiding betreft, zonder in aanmerking te nemen of zij, in voorkomend geval, tussen twee of meerdere vorderingen in, al dan niet het samenleven zouden hebben hervat.

B.4.2. De in het geding zijnde bepaling heeft niet tot doel, noch tot gevolg zich te mengen in de keuze die twee echtgenoten maken met betrekking tot de juridische of de praktische voorwaarden die een echtscheidingsprocedure omkaderen. Zij heeft enkel tot doel de datum vast te stellen waarop de patrimoniale gevolgen van een echtscheiding in aanmerking dienen te worden genomen, indien en wanneer zij wordt uitgesproken. Door die datum vast te stellen op de dag van het instellen van de oorspronkelijke vordering, zelfs indien er meer dan één vordering is, heeft de in het geding zijnde bepaling enkel tot doel de rechtszekerheid van de gewezen echtgenoten te verzekeren, op grond van de overweging, die niet zonder redelijke verantwoording is, dat wanneer een echtscheidingsprocedure is toegewezen, het op de dag van het instellen van de oorspronkelijke vordering is dat de « verdachte periode » vanuit patrimoniaal oogpunt is begonnen.

B.4.3. De wetgever vermocht geen rekening te houden met een eventueel hervatten van het samenleven van de echtgenoten wanneer zulks niet geleid heeft tot een verzoening die de vordering tot echtscheiding heeft doen vervallen. Bovendien is het niet mogelijk te bepalen in welke mate de door hem aangenomen regel één van de gewezen echtgenoten die ervoor zouden hebben gekozen het samenleven gedurende een bepaalde tijd te hervatten tijdens de scheidingsprocedure, zou bevoordelen of zou benadelen. Wanneer, gedurende die tijd, wijzigingen kunnen zijn aangebracht aan het gemeenschappelijk vermogen en aan hun respectieve vermogen, en zulks wegens het tijdelijk doen herleven van het primaire stelsel, is het immers onmogelijk vooraf te bepalen of die wijzigingen veeleer aan de ene dan aan de andere een voordeel kunnen verschaffen.

B.5. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 1278, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, op de openbare terechtzitting van 25 maart 2009.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Melchior